

VARIA OVER DE DOOR TRUMM-BERGMANS GEBRUIKTE PIJPEVORMEN

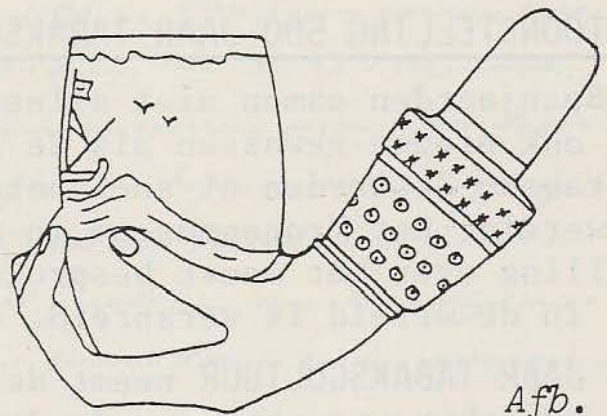
door Jos Engelen

Over de door Trumm-Bergmans vanaf 1856 gebruikte vormen in Weert zijn ons geen gegevens overgeleverd. We weten niet waar de vormen vandaan kwamen of wie ze had vervaardigd. Maar het is geenszins vreemd te veronderstellen, dat we voor de herkomst van deze voor de pijpenmaker belangrijke en kostbare gereedschappen naar het Westerwald moeten kijken. De Knoedgens en Trumms zullen zeker niet zijn vertrokken uit hun geboortestreek zonder gereedschap of de kennis, waar dit voor hen gemaakt zou kunnen worden. En de 'stageplaatsen' waar zij hun vak verder onder de knie kregen, zullen hun kennis alleen maar vermeerderd hebben. Hun ervaringen vanuit Givet-Luik-Maastricht en Bree zien we duidelijk terug in de door hen later gevoerde modellen.

Echte zekerheid krijgen we pas uit de bewaard gebleven correspondentiestukken over de vormen en hun herkomst uit het tijdvak 1910-1920, welke alle naar hun geboortegrond, het Westerwald en omgeving verwijzen.

1. In 1915 geeft Trumm-Bergmans in een correspondentie (nr.35) met zijn vertegenwoordiger Boerlijst aan, dat voor de nrs. 728,729 en 730 uit de monstercollectie vormen gemaakt zullen worden. Het betreft hier een drietal pijpen in de zg. Delft-uitvoering, waarvan hier nr. 728 staat afgebeeld (afb. 1).

Trumm geeft niet aan, waar de bestelling geplaatst is. Van deze zg. insteek-handkop Delft zijn ons tal van belangwekkende gegevens bewaard gebleven. Van de afgebakken witte basiskop tot de glanzende geëmailleerde witte kop, versierd met een in blauw uitgevoerd met de hand geschilderd scheepje zijn de navolgende grondstoffenprijzen en lonen uit 1918 bekend:

Afb. 1

- gebruik van potlood om de afbeelding te belijnen 10c p. gros
- het schilderen van het scheepje in blauw 50c p. gros
- het blauwschilderen van de overige decoratie 25c p. gros
- wit email kostte f1,80 p. kilo en uit één kilo werden 4 gros pijpen gemaakt
- het arbeidsloon voor het emaileren per 22 gros f6,00

- de verpakking gebeurde per gros in één kistje of 4 dozen

Doosverpakkingen werden betrokken van de volgende twee fabrikanen:

- Benoît Wesley uit Maastricht (1915-1916), die 100 gewelfd kartonnen dozen van 35x20x15 cm leverde à raison van f5,20.
- Veendammer Cartonagefabriek (1915-1916), die 1000 vouwdozen van stevig karton of strobord leverde met sluiting aan de platte kant, speciaal voor de verpakking van aarden pijpen van 21x14x6 cm à raison van f25,-. Deze waren ook leverbaar van 28x18x8 cm.

De tussenruimte werd opgevuld met houtwol en schaafsel van Dijkmans uit Breda of Vergeer uit Gouda à f0,20 de zak.

2. Via de correspondentie met zijn vertegenwoordiger in Duitsland Gerhard Smeets (nr. 169) komen we zijn belangrijkste vormenleverancier tegen. Het gaat hier om de Formenschlosser Hermann Letschert uit Westerwald, Grenzhausen Nassau, Rheinstrasse 38.

A 1-5-1915 (nr. 15): bevestiging van de ontvangst van het juiste model mutsenvorm.

: bestelling van een Akorn-pijpevorm (doorentje). Daartoe worden twee pijpen model doorn meegestuurd. Model A voor de grootte van de pijpevorm en model B voor de uitvoering.

: prijsopgave gevraagd voor een tussenstuk met een persoonsafbeelding. Het gaat om een tussenstuk uit een driedelige vorm.

: reclame over de ontvangen vorm nr. 1 van 1 jan. j.l. De kop is iets te klein. Gevraagd wordt om die te vergroten.

B 5-5-1915 (nr. 16): de te repareren vorm wordt per spoor verzonden.

C 21-6-1915 (nr. 84): de laatste maanden zijn geen orders voor vormen uitgegaan, omdat diverse vormen van een Belgische pijpenfabriek zijn overgenomen. Nieuwe orders zijn binnenkort te verwachten.

D 20-3-1915 (nr. 96): gevraagd wordt de bestelde 4 vormen zo snel mogelijk op te sturen. Bovendien wordt gevraagd, of de vormenmaker een middelgrote Jacob-vorm in ijzer of messing kon maken en wat daarvan de kosten zijn.

E 8-5-1915 (nr. 133): twee van de vier te repareren vormen zijn

ontvangen. De overige twee moeten zo snel mogelijk opgestuurd worden. Via de post werd als monster zonder waarde een Jacobkop verzonden. Wat is de prijs voor een dergelijke vorm? Vanzelfsprekend moet de vorm zodanig gemaakt worden, het nr. 1048, het merk GAMBIER en de tekst à Paris niet ingegraveerd worden. De Franse spreuk JE SUIS LE VRAI JACOB moet gewijzigd worden in de Hollandse tekst IK BEN DE WARE JACOB, waarbij de letters dezelfde grootte moeten hebben als bij de monsterkop. Bovendien moet bij de grootte van de vorm rekening gehouden worden met het krimpen van de klei, zodat de kop niet kleiner wordt. Aandacht wordt gevraagd voor de stopper bij de steelopening: die is wat gebogen en loopt diep in de vorm door. (Afb. 2, 3 en 4)
Volgens Trumm moet de vormmaker nog een paardjesvorm voor de heer Knoedgen uit Bree in voorraad hebben.

F 31-5-1915 (nr. 141): de prijs voor de Jacobvorm is akkoord.

G 25-8-1915 (nr. 152): het ontbrekende (tussen)stukje is ontvangen.

H 12-9-1915 (nr. 169): de door Smeets uit Aken bestelde vorm dient zo snel mogelijk voor rekening van Trumm vervaardigd te worden, waarbij de insteek 1 cm korter en iets conisch gemaakt moet worden, zodat het metalen busje zich goed vastklemt.

De firma Trumm vervaardigde van de Jacobpijp verschillende modellen:

Monstercollectie nr.	84:	Jacob groot
"	nr. 175:	kleine Jacob
"	nr. 413:	Groote Jacobkop, geheel wit porc. excl. kwasten
"	nr. 414:	midden Jacobkop, kop met roer
"	nr. 660:	Jacobpijp

Afb. 5 tonen de calculaties bij de vervaardiging van nr. 660 in 1919 en die van de kleine Jacobkoppen met *fransche roeren*. Het betreft hier naar alle waarschijnlijkheid de afgebeelde pijpenvorm (afb. 3) en de pijp (afb. 4), waarvan verschillende exemplaren gevonden zijn bij de recente ovenverplaatsing. Frappant is echter, dat de Franse tekst op de tulband ondanks de gevoerde correspondentie niet is vervangen door de gewenste Nederlandse.

3. De derde vermelding van vormen komen we tegen op 22-5-1916 (nr. 100) bij de firma Krebs en Co, Vallendar a.d. Rhein:

Afb. 2 Gambier 1048

GAMBIER N° 1048

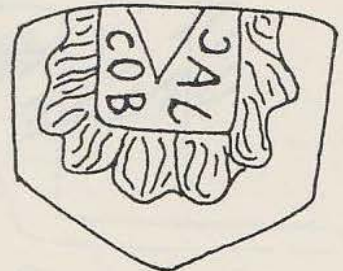
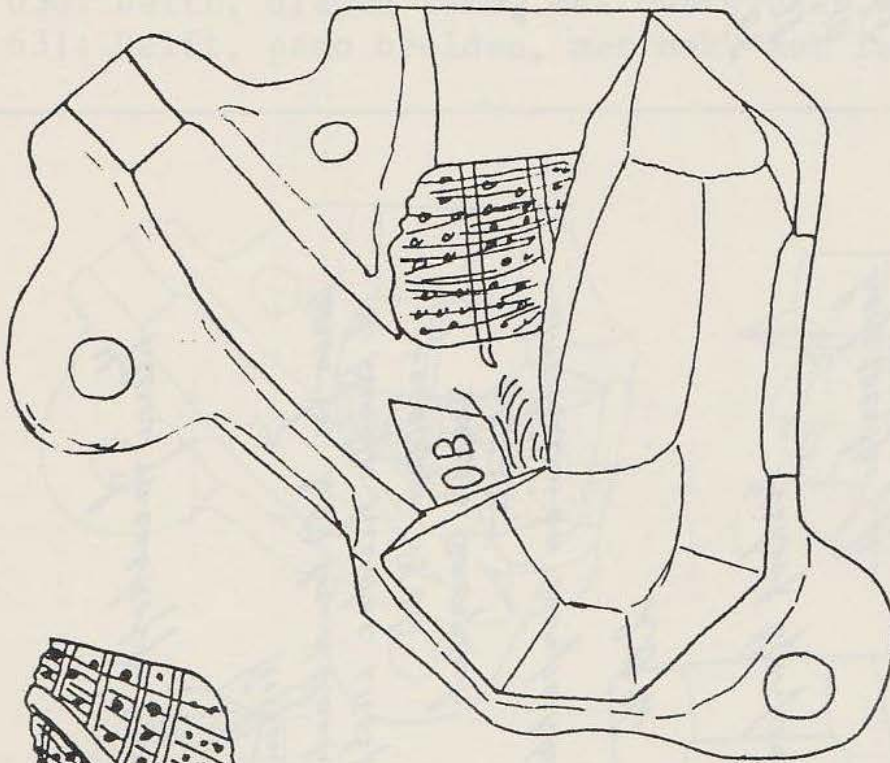

TYPE 1

TYPE 2

Afb. 3 Trumm 'Je suis le vrai Jacob

Afb. 4 Trumm, manchetpijp

Ook de insteek-Jacob is van Trumm bekend

15/9 19

faceliftjes no 60

arede 60
 rollen 25
 kanten 100
 trimmen 60
 inlegg 10
 bakke 75

3.80

10%

4.18 kanten kuppel

50

Gekleurd pondle

afmaken per gewas loom 1.50

Kanten Embellieren 1.50

4.68

Koppen per olonje fl 0.65

Transfen 0.15

Mynkeeren 0.10

Spitjes 0.65

blozen 0.10

acrpakken 0.10

1.75

1.87 1/2

2.62 1/2

20%

In gewas fl 2.60

1/2 gewas 2.80

Detail 3.00

4 kleine faceliftjes met Franse sueren

Koppen 65 per olonje
 Vaeren per 2.50 loco H. Claude
 de kerkjes pientve 1.180 poud
 = per olonje 14 ch
 Vaeren compleet 1.20
 blozen 5
 Mynkeeren en acrpakken 1.5
 2.05
 20%
 2.45 per olonje

Verkoop Gouffins fl 2.70

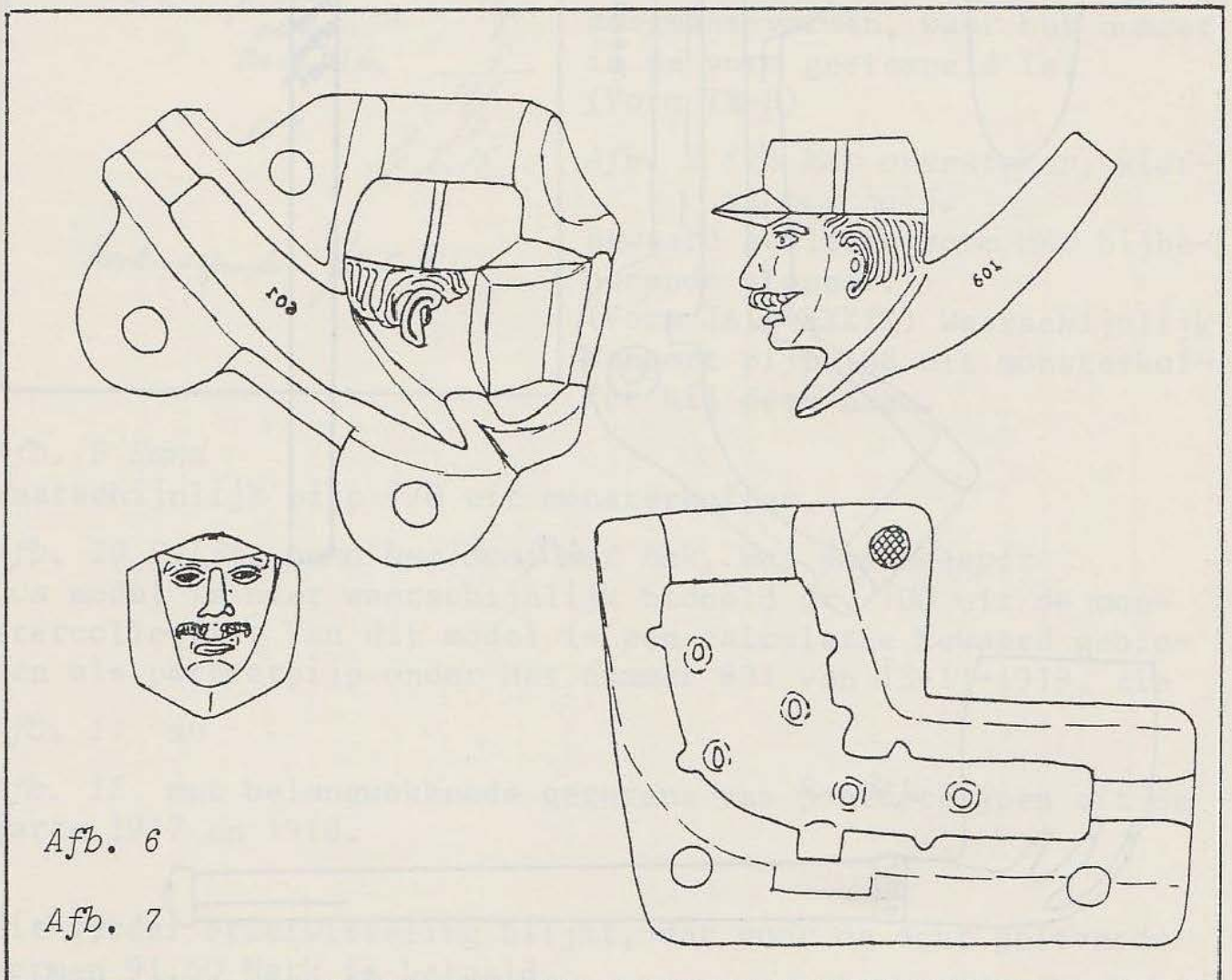
kopje verffes
 verkoop 1.50 + 0.20 = 1.70
 a 40 = fl 6.80
 kerkjes 1.12
 1.12
 20%
 fl 1.85

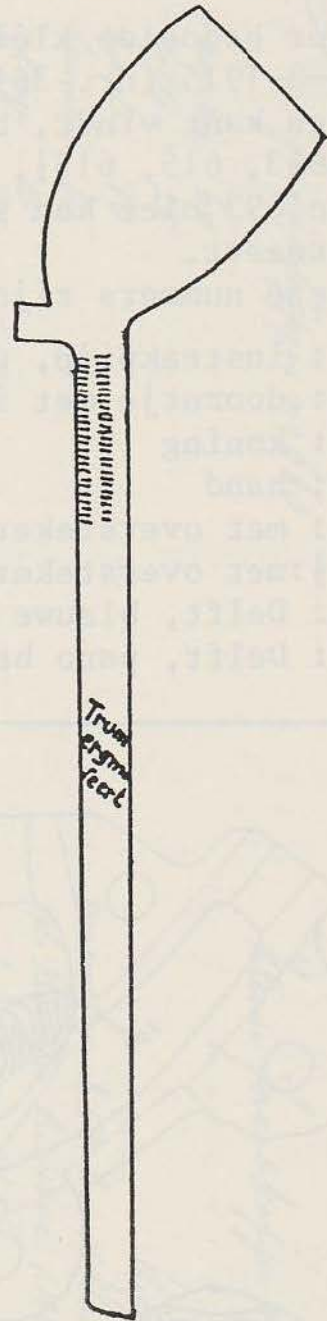
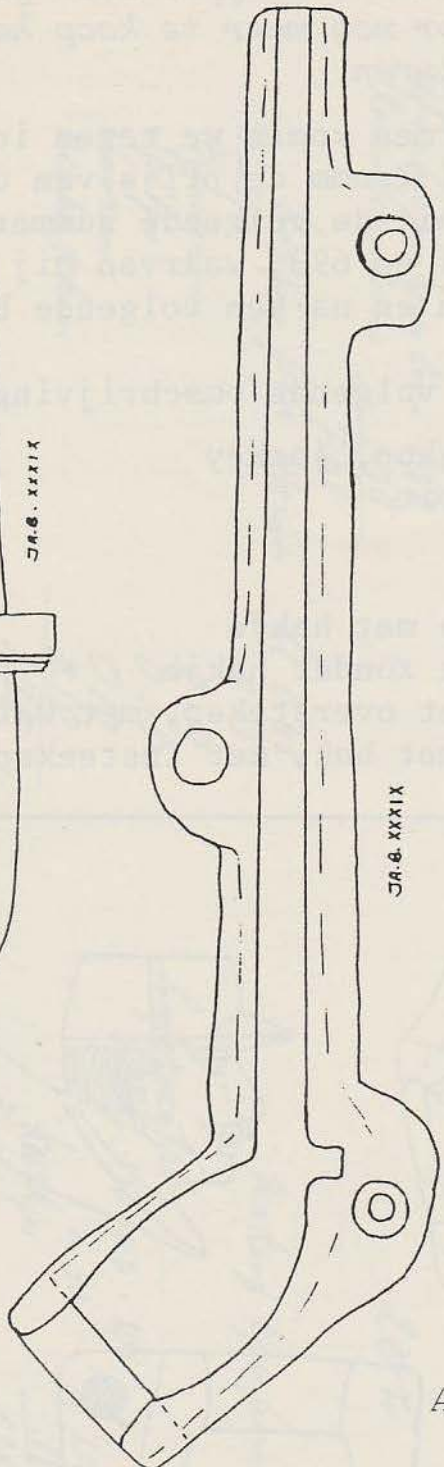
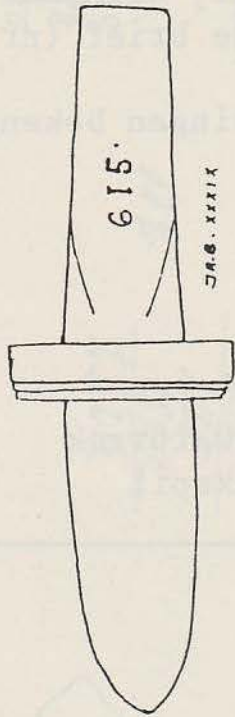
Trumm heeft al eens gebruikte kleipijpevormen gekocht. Gevraagd wordt, of de firma er nog meer te koop heeft en zo ja daarvan monsterpijpen te sturen.

De hier bedoelde kleipijpevormen komen we tegen in een brief van 5-8-1915 (nr. 36). Hoewel Trumm de prijs van de vormen aan de hoge kant vindt, bestelt hij de volgende nummers: 601, 610, 612, 613, 615, 615½, 630, 631 en 693, waarvan hij de nummers 626 en 693 niet kan gebruiken en na een volgende brief (nr.49) retourneert.

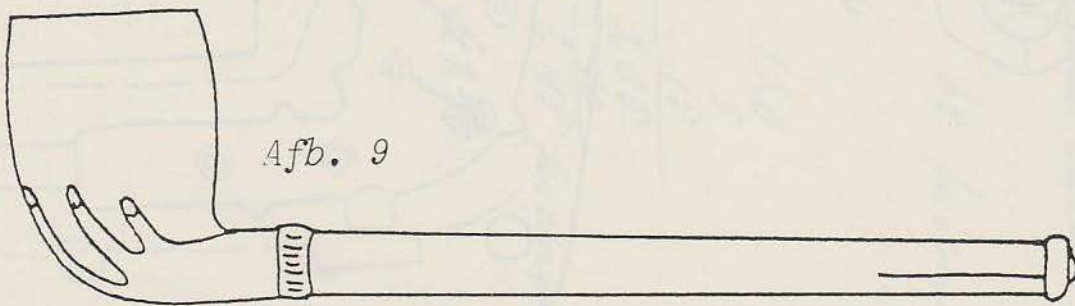
Van deze nummers zijn ons de volgende omschrijvingen bekend:

- 601: insteekpijp, generaalskop, jockey
- 610: doorntje met insteekspit
- 612: koning
- 613: hand
- 615: met oversteker, kleine met hakje
- 615½: met oversteker, kleine zonder hakje
- 630: Delft, blauwe rand, met oversteker, met waterzak
- 631: Delft, pano beelden, met hak, met insteekspit

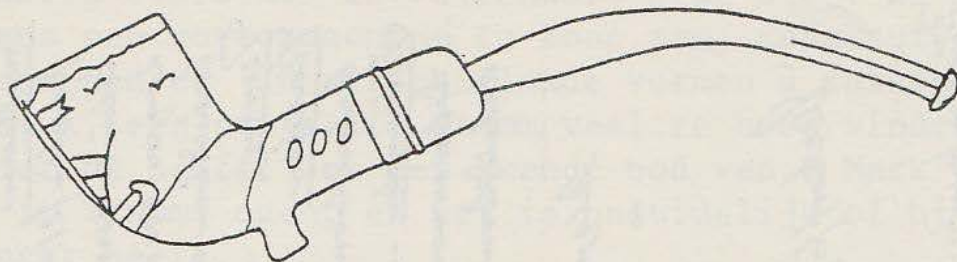

Afb. 8

Afb. 9

Afb. 10

Afb. 11

15 Nov
1919

Portret n° 631

Kiepen per dozijn	65
Dozies	10
Monteren	10
Spitjes n° 1 per doz. fr 13.00	
13.60 + 10% = fr 14.95	
à 40 ct. = fl 6.00	50
dozen	5
verpakken	5
	145
	40
	<u>fl 2.15</u>

Aankoop op 15 Nov 1919 fl 2.15

Afb. 6 601 Insteekpijp, gene-
raalskop, jockey

Hiervan is zowel een pijp als de
daarvoor bestemde vorm bewaard
gebleven, die beide zijn afge-
beeld.

Afb. 7 610 Doorntje met insteek-
spit

Ook deze vorm is bewaard geble-
ven, een van de weinige Trumm-
Bergmans-vormen, waar het nummer
in de vorm gestempeld is.

(Vorm TB-H)

Afb. 8 615 Met oversteker, klei-
ne met hakje

Bewaard gebleven vorm met bijbe-
horende stopper.

(Vorm JA.B XXXIX) Waarschijnlijk
behoort pijp 168 uit monsterkoff-
er bij deze naam.

Afb. 9 Hand

Waarschijnlijk pijp 170 uit monsterkoffer.

Afb. 10 Delft, pano beelden, met hak, met insteekspit

Qua model is hier waarschijnlijk bedoeld nr. 100 uit de mon-
stercollectie. Van dit model is een calculatie bewaard geble-
ven als portretpijp onder het nummer 631 van 15-11-1919, zie

Afb. 11 en

Afb. 12 met belangwekkende gegevens van portretpijpen uit de
jaren 1917 en 1918.

Uit verder briefwisseling blijkt, dat voor de acht geleverde
vormen 91,50 Mark is betaald.

1907. Fortretspijpen

de witte pijpen	Le 1.20
Smalleeren	25
paarden fl. - per kilo 49 per op een kilo	50
kolen en verlijst oven	25
Logjes 400 k. - fl. 10. - : 20 per =	75
Arbeidsloon smalleeren Logjes fl. 5. =	25
<u>Prenten</u>	
<u>Flakken</u>	
Arbeidsloon 49 per per dag	50
<u>Inbranden</u>	
kolen en verlijst oven	1 1/2
Arbeidsloon Logjes fl. 1.50	3 1/2
	25
Algemeene kosten 10%	4.20
	50
	Le 5.00
<u>Verkoop prijs</u> Werkbaar	Le 5.20
De Rijk	Le 5.40
Frigo als prentje 8/5 1/4	
10 gellen. Leven 11.25	

1918

Spannari Fortretspijpen

Witte pijpen	Le 1.50
Smalleeren fl. 1.50 per kilo	45
49 per op een kilo	90
kolen dor. x 6 : 20 =	10
Verlijst oven	25
Arbeidsloon	1.50
<u>Prenten</u>	
Flakken 49 per per dag Leven	25
<u>Inbranden</u>	
kolen	90
Verlijst oven	10
Arbeidsloon	15
	2.55
	28
	10%
	6.41
Loos	1.92
	8.33
Emballage + vrach	50
	Le 8.83
Le 8.80 Werkbaar	

4. De laatste vormenfabrikant die vermeld wordt, is 'die Chemische Fabrik G.m.b.H.' in Vallendar. Deze biedt de firma Trumm-Bergmans een vormenmachine te koop aan, tabaksutensiliën, gereedschappen en 108 verschillende vormen à raison van 8 Mark per stuk, een prijs die Trumm veel te hoog vindt. Hij biedt nog niet de helft! Ook een tweede bod van 6 Mark vindt geen genade in Trumms ogen, en het is onduidelijk of hij inderdaad gekocht heeft.

BRONNEN

- Privé-archief familie Bergmans
- Culottage des pipes. Reprint Augmenté d'une étude illustrée sur les différents modèles de pipes en terre à Têtes Jacob. Les Editions Sous le vent (1982)

ADRESBOEK GESCHIEDBEOEFENING EN CULTUURBEHOUD IN ZUID-HOLLAND

Samenstelling: Saskia Leupen, Ingrid Nuijten, Brord v. Straalen

Uitgave: Provinciaal Overlegorgaan Geschiedbeoefening
(Stichting Geschiedbeoefening i.o.) /
Culturele Raad Zuid-Holland

Mauritskade 43
2514 HG 's-Gravenhage tel. 070-3624961

- Inhoud: 284 Adressen van instellingen en organisaties op historisch, archeologisch, monumenten en aanverwant terrein in Zuid-Holland zoals:
- archieven
 - archeologische verenigingen
 - bibliotheken
 - documentatiecentra
 - genealogische musea en oudheidkamers
 - historische verenigingen
 - monumentenorganisaties
 - universiteiten
- 116 Adressen van landelijke instellingen op bovengenoemde gebieden, zoals bijv.:
- landelijke onderzoeksinstituten
 - landelijke musea

Register: Het boek bevat een register op plaatsnaam in Zuid-Holland en een register op instellingsnaam.

Het adresboek kan besteld worden door f10.- over te maken op giro 264712 van Stg. Culturele Raad Zuid-Holland, onder vermelding van ADRESBOEK GESCHIEDBEOEFENING. U ontvangt het boek dan zo spoedig mogelijk.